

Selvitys opiskeluhuollosta sekä lasten ja nuorten MieRi-palveluista

Aluehallitus 12.02.2024 § 47

1016/00.01.02.02/2024

Valmistelija

Minna Mutanen, palvelualuejohtaja, akuuttipalvelut, mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut, Johanna Puhakka, tulosaluepäällikkö, lasten ja nuorten palvelut (mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut), Heli Järnefelt, tulosaluepäällikkö, lasten ja nuorten terveystalvelut, Kimmo Kuosmanen, toimialajohtaja, terveystalvelut,

Taustaa

Tammi-helmikuun vaihteessa valtakunnallisissa uutisissa on noussut esiin usean hyvinvointialueen haastava opiskeluhuollon tilanne. Tilanteeseen ovat reagoineet Etelä-Savon paikalliset tiedotusvälineet ja psykologiliitto, erityisesti psykologille hoitoon pääsyn osalta. Olemme kartoittaneet usean hyvinvointialueen tilannetta, vajetta psykologimitoituksessa on kaikilla selvittämillämme alueilla keskimäärin 15-50 prosenttia. Haasteista huolimatta aluehallintovirasto ei ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi puuttua asiaan. Aluehallitus on pyytänyt selvitystä Etelä-Savon hyvinvointialueen tilanteesta opiskeluhuollosta ja lasten ja nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluissa.

Opiskeluhuollon tilanne Etelä-Savossa

Henkilöstötilanne psykologien osalta on ollut jo vuosia haastava.

Opiskeluhuollosta astui voimaan henkilöstömitoitus 1.12.2023.

Psykologien mitoitus tuli voimaan 1.8.2023 alkaen siirtymäajan jälkeen.

Asetuksen mukaisesti psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa.

Opiskeluhuollon psykologit ovat ennen hyvinvointialuetta toimineet eri organisaatioissa: entisen Essoten alueella psykologit ovat olleet Essoten työntekijöitä jo vuosia pois lukien Hirvensalmi, joka järjesti itse palvelunsa ostaen ne yksityiseltä toimijalta. Muualla hyvinvointialueen kunnissa opiskeluhuollon psykologit toimivat kuntien sivistystoimen alaisuudessa joko tuottaen itse palvelun tai ostaen sen yksityiseltä. Etelä-Savon

hyvinvointialueen aloittaessa toiminnan psykologipalveluiden tuottaminen siirtyi hyvinvointialueen vastuulle. Palvelussuhteessa olevat työntekijät siirtyivät liikkeenluovutuksella kuntien sivistystoimesta tai kuntayhtymistä ja yksityisten sopimukset siirtyivät myös sellaisenaan. Haastavaksi tilanteen teki erityisesti se, että siirtymävaiheessa psykologeja siirtyi (7,5 htv) huomattavasti vähemmän kuin mitoitus vaatisi. Aktiivinen uusien psykologien rekrytointi ja muut veto- ja pitovoimaan liittyvät toimet aloitettiin heti.

Veto- ja pitovoimaohjelma

Eloisan psykologitilannetta käsiteltiin yhteistoiminnassa henkilöstön edustajien kanssa järjestelyvaraeräneuvotteluiden yhteydessä keväällä 2023 ja sovittiin psykologien veto- ja pitovoimamallista, joka sisältää sekä palkkausohjelman että esimerkiksi koulutuksellisia elementtejä opiskeluhuollossa työskenteleville psykologeille.

- Eloisaan perustettiin **kaksi vastaavan psykologin** tehtävää. Opiskeluterveydenhuollossa valittu aloitti tehtävän 1.1.2024 ja Mieri-palveluissa jo aikaisemmin syksyllä.
- **Palkkaohjelma:** Palkkausohjelman toteuttamisesta on sovittu henkilöstön edustajien kanssa järjestelyvaraeräneuvotteluissa keväällä 2023. Henkilöstöpalveluissa on valmisteltu kahden vuoden palkkaohjelma, joka koskee kaikkia psykologeja Eloisassa. Palkkaohjelmassa korkeimmat korotukset (7/5%) on kohdistettu opiskeluhuollossa toimiville psykologeille TVA tasolle 1. Samalla kuitenkin on huolehdittu siitä, että TVA tasojen välille jää riittävä ero tehtäväkohtaiseen palkkaan.
- **Koulutusmahdollisuudet:** 1) Opiskeluhuollon psykologit voivat käyttää omaehtoiseen kouluttautumiseen 2 työpäivää kuukaudessa. 1) Opiskeluhuollossa toimiville psykologeille mahdollistetaan pitkä työn ohessa tapahtuva koulutus seuraavasti. Työnantaja kustantaa koulutuskokonaisuuden osallistumismaksut täysimääräisenä 12 000 € saakka tietyillä ehdoilla (mm. sitoutuminen työhön).
- **Pito- ja vetovoima -työryhmä;** Työryhmään on kutsuttu 4 psykologia. Työryhmä on aloittanut toimintansa elokuussa 2023. Tarkoituksena on vahvistaa psykologien työn veto- ja pitovoimaa lisäämällä vuoropuhelua psykologien ja työnantaja edustajien välille. Työryhmän tarkoituksena on koota yhteen ammattikunnalta tulevia ajatuksia ja käydä niistä vuoropuhelua. Työryhmään kuuluvilta psykologeilta odotetaan mm. oppilaitosyhteistyötä ja messunäkyvyyttä.

Aktiivinen rekrytointi

- Avoimia tehtäviä on ollut rekrytointikanavissa auki yhteensä viisi kertaa vuoden 2023 aikana. Vasta aivan vuoden lopun haussa saimme hakijoita. 4 uutta psykologia on aloittanut.
- Oman rekrytoinnin lisäksi olemme käyttäneet rekrytointikumppania.
- Tällä hetkellä rekrytoinnissa on työn alla 2-3 psykologin työpanos.

Rekrytoinnissa on näkynyt Eloisan vahva panostus psykologeihin. Positiivisena ovat näkyneet koulupsykologin työn arvostus, hyvät edut erityisesti koulutukseen, mentorointi ja työnohjaus. Haasteena taas on nähty pitkät työmatkat tai haluttomuus muuttaa Etelä-Savoon. Osa on nähnyt myös ammatinharjoittajana työskentelemisen taloudellisesti parempana kuin työsuhteen.

Nykytila henkilöstön osalta

Opiskeluhuollon psykologeja on työsuhteessa keväällä 2024 uudet psykologit mukaan luettuna 8. Mitoituksen mukaan psykologeja tarvitaan alueelle 21 htv. Ostopalveluna ostamme lisäksi noin 4 psykologin työpanoksen. Uusia psykologeja on rekrytoitu 4. Lisäksi 2-3 psykologin rekrytointi on kesken.

Ostopalvelujen osalta vuoden 2024 vaihteessa osa sopimuksista päättyi. Sopimuksia ei ole irtisanottu, vaan kyse on ollut määräaikaisten sopimusten päättymisestä. Optiokausia käytettiin sopimuksissa, joissa se oli mahdollista. Kustannusten hallinnan kannalta siirrymme jatkossa palvelusetelimalliin. Tuntihinta ostosopimuksissa oli enimmillään yli 200 € / h. Suorahankintaa ei tällaisessa tapauksessa voi hankintalain mukaan käyttää. Mikäli emme saa riittävästi palvelusetelituottajia, on harkittava palvelun kilpailuttamista. Mikäli ostopalvelua lisättäisiin, johtaisi se vääjäämättä kustannusten nousuun ja vähentäisi kiinnostusta hakeutua suoraan työsuhteeseen. Uusia psykologeja on haastavaa rekrytoida alueen ulkopuolelta. Ostosopimukset johtaisivat todennäköisesti osan nykyisten psykologien siirtymiseen pois suorista työsuhteista. Hallitus hyväksyi vuoden 2023 lopussa palvelusetelit, joka sisälsi myös palvelusetelin psykologin tutkimuksiin. Tällä hetkellä haemme palvelusetelituottajia. Mahdollistamme työskentelyn myös ammatinharjoittajana Järvi-Suomen Terveys Oy:n kautta. Kuraattorin ja terveydenhoitajin osalta olemme pystyneet mitoituksen vaatimiin

henkilöstömääriin. Samoin kouluterveydenhoitajan toimet ovat täynnä yhtä lukuun ottamatta, jossa on parhaillaan rekrytointi käynnissä. Lääkärin työpanos opiskeluterveydenhuoltoon tulee sote-keskuksesta.

Hoitotakuun mukaisesti opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Kaikki kuraattorin tehtävät ovat täytetty. Hoitotakuu toteutuu opiskeluhuollossa, koska kuraattorille pääsee tarvittaessa samana päivänä. Opiskeluhuollon psykologipalvelut ovat matalan kynnyksen palveluja. Palveluihin ohjaututaan suoraan omalle psykologille. Jos omaa psykologia ei ole nimetty, hoitoon ohjaus tapahtuu opiskeluhuollon kautta esimerkiksi kouluterveydenhoitajan kautta.

Psykologien työpanosta on opiskeluhuollon lisäksi

- Vammaispalveluiden erityishuolto, Vaalijala: Psykologipalvelua on osana erityishuoltoa sekä laitospalveluissa että poliklinikkatoiminnassa
- Kasvatus- ja perheneuvonta (Kapene): Psykologit toimivat osana moniammatillista työyhteisöä, ja ottavat lapsiperheiden edustajia (aikuisia ja tarvittaessa lapsia), vastaan joko itsenäisesti tai yhdessä työparin kanssa. Kasvatus- ja perheneuvonnan vastaanotolle pääsee matalalla kynnyksellä, asiakas ottaa yhteyttä sosiaalipalveluihin (tähän on useita erilaisia reittejä, mm. palvelu, jossa on suora asiakasohjausta) ja kertoo palvelun tarpeestaan/asiastaan, mihin hän haluaa tukea, asia tulee vireille ja tehdään päätös palvelusta (Sosiaalihuollon prosessin mukaisesti).
- Mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut (mieri): Psykologipalvelut ovat saatavissa potilaiden tarvitsemassa laajuudessa kaikissa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yksiköissä. Perusterveydenhuollossa on matalan kynnyksen psykologipalveluita, joihin pääsee tarvittaessa potilaan tilanteen arvioinnin pohjalta.

Oleennaista on, että hoitoon pääsy toteutuu. Tavoitteena on, että psykologimitoitus täyttyy palvelusetelin käyttöönoton myötä ja hoitoon pääsy tutkimuksiin on sujuvaa. Olemme omalta osaltamme ehdottaneet muutoksia lain säädäntöön. Olemme esittäneet, että mitoituksia tulee helpottaa tai luopua niistä kokonaan tai että, mitoituksissa voidaan

huomioida eri ammattiryhmät (psykologit, kuraattorit, psykiatriset sairaanhoitajat).

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja riippuvuus -palvelujen tilanne Savonlinnassa

Savonlinnassa ei nuorten MieRi-palveluissa ole vähennetty henkilöstöä. Nuorisopsykiatrialla henkilöstörakennetta on muutettu siten, että psykologityön lisäksi voidaan vastata psykiatrisen hoitotyön tarpeeseen. Psykiatriseen hoitotyöhön on lisätty sairaanhoitajaresurssia.

Mielenterveysongelmissa varhainen tunnistaminen ja hoidon aloitus on myös vaikuttavuudeltaan parempaa hoitoa ja suunnitelman mukaisilla muutoksilla pyritään juuri tähän; siirtämään mielenterveyspalveluiden painopistettä etulinjaan, perustasolle. Perustason henkilöstöä on vahvistettu useilla sairaanhoitajilla ja kaksi lisärekrytointia on tälläkin hetkellä kesken. Eloisan olennainen tavoite on rakentaa palvelumme toimivaksi potilaan näkökulmasta. Kokonaisuudessaan nuorten palveluihin on nyt Eloisan aikana lisätty neljä sairaanhoitajaa ja kahden rekrytointiprosessi on kesken. Näiden lisäksi myös yksi perheterapeutti on rekrytoitu tiimiin.

Terveyspalvelujen sisällä tehdään tiivistä yhteistyötä esimerkiksi MieRi-palvelujen ja opiskeluhoitopalvelujen välillä. On sovittu, että 1.4.2024 alkanen MieRi-palvelut tukevat opiskeluhoillon psykologipalveluja määräaikaisesti (noin kahden psykologin työpanos).

Eloisan aloittaessa lasten ja nuorten perusterveydenhuollon MieRi-palveluissa oli noin 40 potilaita jonossa. Osa oli odottanut yli puoli vuotta ilman minkäänlaista kontaktia. Tällä hetkellä peruspalveluihin pystytään tarjoamaan ensimmäinen aika kahden viikon hoitotakuun puitteissa ja kiireisissä tapauksissa hoitajakso alkaa heti arviointijakson jälkeen. Erikoissairaanhoidon vuonna 2023 vain yksittäisiä potilasta on odottanut hoitoon pääsyä yli hoitotakuuajan, joka on valtakunnallisesti erittäin hyvä tilanne. Eloisan aikana raskaana olevien ja 0-3 -vuotiaiden MieRi-palveluja on käynnistetty myös Savonlinnassa. Kaikki tämä tehty ilman palkkavaikutuksia henkilöstörakenteen muutoksilla.

Osastohoitoon, jota nyt tuotetaan Savonlinnalaisillekin Eloisan oma toimintana, pääsee tarpeen mukaan ja jonoja hoitoon ei ole.

Lääkäripalvelut ovat ennallaan ostopalveluiden suhteen erikoissairaanhoidossa. Lisäksi on tehty päätös rekrytoida oma pth-MieRi lääkäri ja tämä työ on aloitettu.

Eloisan ratkaisu tuottaa selkeää lasten ja nuorten perusterveydenhuoltotasoisia mielenterveys- ja riippuvuuspalvelua on saanut jo nyt positiivista kansallista huomioita. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen edellyttää muitakin toimenpiteitä ja palveluja kuin sote-palveluja. Hyvinvoinnin kivijalka rakennetaan omassa elinympäristössä, jossa suuressa roolissa on riittävät ja laadukkaat palvelut varhaiskasvatuksessa, kouluilla ja nuorisotoimissa.

Yhteenveto

Henkilöstön rekrytoinniksi ja pitovoiman vahvistamiseksi on jatketta yhtenäistä työtä koko hyvinvointialueella. Terveyspalveluissa haastavimmat henkilöstöryhmät rekrytoinnin näkökulmasta ovat erikoislääkärit, psykologit ja terapeutit. Lasten ja nuorten palveluja on kokonaisuudessaan vahvistettu. Vaikka vajuusta on psykologien osalta, hoitotakuu opiskeluhollossa toteutuu hyvin. Ostopalveluilla ja palvelusetelillä varmistamme nuorten hoitoon pääsyä ja tavoitteena on näillä toimenpiteillä täyttää henkilöstömitoitus. Tämän lisäksi muuta henkilöstöä kuten kuraattoreita ja psykiatrisia sairaanhoitajia on lisätty. Koko hyvinvointialueella on alkanut lasten ja nuorten palveluluokku, yhdistetty yhteydenottokanava sisältäen kaikki palvelut ja yhteydenoton puhelimitse tai sähköisesti.

Hyvinvointialuejohtajan esitys:

Aluehallitus merkitsee tilannekatsauksen tiedoksi.

Käsittely:

Hyvinvointialuejohtaja Santeri Seppälä ja terveystoimintajohtaja Kimmo Kuosmanen selostivat asiaa kokouksessa.

Asiasta käydyn keskustelun aikana Tero Juuti teki Janne Laineen ja Sanni Saaren kannattamana seuraavan muutosesityksen:
"Esitän, että koulupsykologipalveluihin pääsyn yhdenvertaisuus Etelä-Savon hyvinvointialueella varmistetaan tarvittavilla välittömällä toimenpiteillä. Saadun palautteen perusteella esimerkiksi Savonlinnassa

jonot ovat tällä hetkellä liian pitkät. Mikäli palveluihin pääsyä ei kyetä toteuttamaan omalla henkilökunnalla ja palvelusetelikäytännöillä lain edellyttämällä tavalla, on tilanne turvattava väliaikaisilla ostopalvelusopimuksilla ennen kuin tarvittavat uudet rekrytoinnit on saatu tehtyä ja työsuhteet aloitettua.”

Todettuaan keskustelun päättyneeksi puheenjohtaja totesi, että esittelijän esityksestä on tehty poikkeava kannatettu esitys ja esitti asian ratkaistavaksi äänestyksellä siten, että ne, jotka kannattavat esittelijän esitystä äänestävät JAA ja ne, jotka kannattavat Tero Juutin esitystä äänestävät EI.

Äänestysesitys hyväksyttiin ja suoritettussa äänestyksessä annettiin 9 JAA ääntä ja 4 EI ääntä. Puheenjohtaja totesi, että esittelijän esitys on tullut aluehallituksen päätökseksi.

Asian käsittelyn aikana oli kokoustekniikasta johtuva tauko klo 11.13-11.14.

Päätös:

Hyväksyttiin esityksen mukaan.

Merkitään, että Tero Juuti ja Sanni Saari jättivät eriävän mielipiteen, joka on sisällöltään seuraava:

”Koska oppilashuoltolain edellyttämä koulupsykologien mitoitusvaatimus ei näytä saatujen selvitysten perusteella täyttyvän. Ostopalveluita tulisi käyttää siihen saakka kunnes mitoitusvaatimus on muilla keinoilla saatu järjestettyä.”

Merkitään, että Janne Laine jätti eriävän mielipiteen, joka on sisällöltään seuraava:

”Koska oppilashuoltolain edellyttämä koulupsykologien mitoitusvaatimus ei näytä saatujen selvitysten perusteella täyttyvän. Ostopalveluita tulisi käyttää siihen saakka kunnes mitoitusvaatimus on muilla keinoilla saatu järjestettyä, jotta toimitaan oppilashuoltolain mukaisesti.”

Äänestystiedot

Pohjaesitys JAA / Juuti EI / Tyhjä